DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

INDUSTRIPRODUKTIONEN

Det er overordentligt vanskeligt at vurdere, hvordan den mængdemæssige udvikling af industriproduktionen har været i den forløbne del af 1966. Selve mængdeindekset for industriproduktionen foreligger kun for 1. kvartal. Som meddelt i sidste nummer af »Økonomi og Politik« var dette indeks 128,6. Det var 2,3 pct. lavere end i 1. kvartal 1965 og 8,9 pct. lavere end i foregående kvartal. Den sidste procent dækker over en normal sæsonmæssig nedgang fra 4. kvartal til 1. kvartal. Nedgangen er dog usædvanlig stærk og kunne derfor antyde en mere reel konjunktursvækkelse. Til sammenligning var nedgangen fra sidste kvartal 1964 til første kvartal 1965 kun 2,7 pct.

Som andre mulige indikatorer for industriproduktionen må nævnes et beskæftigelsesindeks for industrien, med basis i virksomheder, der dækker ca. 2/3 af industriens samlede beskæftigelse, og industriens omsætning af egne varer. Den sidste serie dækker ligesom kvantumsindekset over virksomheder med mindst 10 arbejdere. For begge de her nævnte serier gælder det, at de principielt omfatter hele industrien, mens selve kvantumsindekset er beregnet eksklusive industrigrupper, der i følge produktionsstatistikken for 1964 udgjorde knap 1/6 af industriens værditilvækst, dvs. produktionsværdi minus omkostning til alle slags råvarer. Af de udeladte områder er hele den grafiske industri og jernskibsværfterne langt de vigtigste.

Selv om det i sig selv er en fordel, at omsætningstallene og beskæftigelsesindekset omfatter et større område end kvantumsindekset, så er disse serier til gengæld vanskelige at vurdere. Der har ikke i de senere år været nogen klar vækst i antal arbejdstimer. Fra 1960 til 1965 er stigningen kun på 3,6. Den væsentlige årsag til udvidelsen af produktion må således skyldes en større kapitalanvendelse (anvendelse af maskiner, bygninger etc.) og en større arbejdsproduktivitet. De to ting kan selvsagt ikke skilles ad. Når det således på længere sigt ikke kan lade sig gøre at forklare stigningen i den producerede mængde ved stigningen i beskæftigelsen, så dækker dette over en næsten total mangel på sammenhæng, når man ser på kvartalsværdierne for beskæftigelsesindeks og kvantumsindeks. Dette kan til dels, men også kun tildels forklares ved, at de to indeks dækker over forskellige

områder. Derudover må den manglende sammenhæng tages som udtryk for, at virksomhedernes anvendelse af arbejdskraften varierer efter, hvor stærkt det øjeblikkelige pres er på kapaciteten. Til eksempel kan forskellige former for vedligeholdelse midlertidig undlades, hvis efterspørgslen er meget stærkt, og udskydes til perioder, hvor der er bedre tid.

Hvad angår omsætningsindekset, så består vanskeligheden i at vurdere, hvad der er mængdestigning, og hvad der er prisstigning. Varerne fra industrien afsættes til forbrug og investering i indlandet og til eksport. Kun for så vidt angår det indenlandske forbrug, foreligger der et prisindeks, idet indeks vedrørende forbrugerpriser, der beregnes for månederne januar, april, juli og oktober er specificeret for visse undergrupper, hvoriblandt industrivarer. I tabel 1 angiver første kolonne omsætningstallene deflateret med prisindekset for industrivarer til indenlandsk forbrug.

TABEL 1

Industriproduktion. Kvantumsindeks (1) og deflateret omsætningsindeks (2)

Periode	(1)	(2)
1964 1. kvt.	114,3	114
– 2. kvt.	129,4	126
– 3. kvt.	126,0	123
– 4. kvt.	136,3	133
1965 1. kvt.	132,7	129
– 2. kvt.	132,5	129
– 3. kvt.	131,0	122
– 4. kvt.	139,6	131
1966 1. kvt.	128,6	122
– 2. kvt.	–	126

Det ses, at det deflaterede tal overalt giver den rigtige udviklingsretning, hvilket naturligvis er en meget heldig egenskab ved en indikator. Imidlertid undervurderer det beregnede tal udviklingen således, at stigningen i kvantumsindekset er kraftigere end stigningen i det deflaterede tal. Det er dog kun i 3. kvartal 1965, at der kommer en større afvigelse mellem udviklingen i de to talrækker, hvilket kan hænge sammen med de afgiftsforhøjelser, der blev gennemført i 1965. Der tænkes navnlig på forhøjelsen af omsen fra 1. april, der først giver sig udslag i forbrugerprisindekset for juli måned. Endvidere hænger forskellen sammen med, at det indeks, der er brugt til deflateringen, overvurderer prisstigningen for industriens varer. Prisstigningen på varer til eksport har været betydeligt mindre end den indenlandske prisstigning, der som nævnt dels skyldes øgede indirekte afgifter dels foregår på områder, hvor konkurrencen med udenlandske varer

er moderat. I 1964 udgjorde eksporten omkring 1/4 af industriens produktionsværdi. Det er således en væsentlig del af industriproduktionen, hvor prisudviklingen er en anden end den, det ved deflateringen benyttede indeks viser. Man kan dog nok konkludere, at resultatet af deflateringen vil forbedres væsentligt, hvis der anvendes et prisindeks, der er renset for afgiftsforhøjelser.

I tabel 1, kolonne (2) viser det beregnede skøn over produktionen en stigning på 3 1/4 pct. fra 1. kvartal til 2. kvartal. Antages det, at stigningen i kvantumsindekset bliver noget større, lad os sige 4 til 5 pct., bliver dette i 2. kvartal 1966 på mellem 134 og 135. Hvis man optimistisk regner med 135, bliver gennemsnittet for 1. halvår 1966 på 131,8 mod 132,6, for 1. halvår 1965.

I Økonomisk Årsoversigt fra Det økonomiske Sekretariat, marts 1966, foretages en analyse af det offentliges investeringsprogram i de kommende år ud fra en forudsætning om en gennemsnitlig stigning i byerhvervenes produktion på 4 pct. om året. I Det økonomiske Råds redegørelse »Konjunktursituationen og den indkomstpolitiske problemstilling« fra september 1966 regnes der med, at indkomststigningen vil blive noget svagere i indeværende år, men at denne afsvækkelse i konjunkturen dog eventuelt er forbigående, Foreløbig er det som vist ovenfor sandsynligt, at industriproduktionen i første halvår af 1966 viser et lille fald i forhold til 1965. Nu er byerhvervene ikke alene industrien, men på den anden side må der være snævre grænser for en mulig stigning, hvis ikke industrien følger med.

I det foregående er det forsøgt at give en vurdering af udbudssiden for industrien. Heroverfor står udviklingen i dels den indenlandske efterspørgsel og dels i eksporten. For at danne sig et indtryk af udviklingen i det private forbrug, må man se på indeks for detailomsætningen, og på forbrugerpriserne. For 1. halvår 1966 er der en reel fremgang på 2–3 pct. set i forhold til 1. halvår 1965. Efter oplysningerne for juli-august synes denne forskel at opretholdes ind i 3. kvt.

Til vurdering af industriens investeringer i 1966 foreligger der kun et meget sparsomt materiale, nemlig om planlagte investeringer. Med baggrund heri regnes der i førnævnte redegørelse fra Det økonomiske Råd med investeringer af samme størrelse som i 1965. Hvad angår industrieksporten er der fortsat tale om en stigning, omend stigningstakten, som omtalt nedenfor er mindre end i de foregående år.

Som nedenfor omtalt er der tale om en stigning i byggeaktiviteten, og dette må betyde, at der herfra udgår en stigende efterspørgsel efter industriens produkter.

Sammenfattende er industriens situation, at et stagnerende udbud står over for en stigende efterspørgsel. Kun for den indenlandske efterspørgsel efter investeringsvarer kan der eventuelt være tale om et egentligt fald i ef-

terspørgslen. Da der imidlertid har været tale om en aftagende stigningstakt, kan der i industrien have været et ønske om at reducere lagrene. For den indenlandske beholdning af visse råvarer kan et fald konstateres, idet værdien i 1955-priser er 2471 millioner kroner pr. 30/6 1966 mod 2617 millioner kroner pr. 31/12 1965. De anførte tal er excl. beholdningen af sukker, der har sin egen sæsonbevægelse. Det nævnte fald er vel for lille til at dække den sandsynlige forskel mellem udbud og efterspørgsel. Imidlertid siger tallene ikke umiddelbart noget om industriens lagre, idet oplysningerne til dels er indhentet fra importører og grossister. Endvidere har man ingen tal for færdigvarelagre i industrivirksomhederne.

Skal man gætte på, hvordan industriproduktionen har udviklet sig ind i juli kvartal, er den vigtigste baggrund det kvartalsvise konjunkturbarometer udarbejdet af Danmarks Statistik. Barometret bygger på oplysninger fra ca. 650 af de største industrivirksomheder, der dækker omkring 60 pct. af beskæftigelsen i virksomheder med over 10 arbejdere. Hovedindtrykket er, at forventningerne er optimistiske for 3. kvartal, idet der både, hvad angår produktion og ordretilgang, er en mindre overvægt af virksomheder, der forventer stigning i forhold til 2. kvartal, se tabel 2.

TABEL 2

Pct.	Forventet forløb for 3. i forhold til 2. kvartal 1966		
	Mindre	Omtrent uændret	Større
Produktion	15	63	22
Samlet ordretilgang (mængder)	17	57	26
Eksportordretilgang (mængder)	16	59	25

DEN ØKONOMISKE SITUATION IØVRIGT

For byggeriet foreligger der oplysninger for årets 2 første kvartaler. I tabel 3 er der tal for m^2 etageareal under opførelse fordelt på 3 kategorier byggeri. For alle kategorier er der en stigning fra 1. til 2. kvartal, hvilket er normalt for sæsonen, men der er en væsentlig forskel i stigningstakten. Ikke-erhvervsejendomme er steget med 14 pct., mens der for erhvervsejendomme, dvs. byggeri, der hører under byerhvervenes investeringer, kun er en stigning på 3,5 pct. Af ikke-erhvervsejendomme er i 2. kvt. 1966 ca. 75 pct. kommunalt og statsligt byggeri, og resten er forskellige private institutioner o. l. Sammenlignes med samme kvartal i 1965, er det et direkte fald for erhvervsejendomme, men en endnu stærkere stigning for ikke erhvervsejendomme. Den relative stigning for ikke erhvervsejendomme fra 1. til 2. kvartal er overhovedet den kraftigste, der har fundet

TABEL 3

Byggevirksomheden i byer m. v.

1000 m²	Under opførelse ult. kvartalet					
	1. kvt. 65	2. kvt. 65	3. kvt. 65	4. kvt. 65	1. kvt. 66	2. kvt. 66
Beboelsesejendomme	3800	4173	4033	3920	4118	4450
Erhvervsejendomme	2024	2206	2244	2035	2060	2133
Ikke-erhvervsejendomme	1037	1070	1023	1106	1169	1333
Samtlige nybygninger	6861	7449	7300	7061	7347	7916

sted i 60'erne. Den er naturligvis ledsaget af en voldsom stigning i påbegyndelserne, der for denne kategori steg med 1/3 fra 1. til 2. kvartal. For både beboelsesejendomme og ikke-erhvervsejendomme hænger stigningen sammen med ophævelsen af byggerestriktionerne pr. 1. marts 1966, som det er omtalt i »Økonomi og Politik« nr. 1, 1966. Det offentlige byggeri har i en situation med muligheder for en egentlig økonomisk tilbagegang på afgørende måde virket aktivitetsforøgende.

Produktiviteten inden for nybyggeriet er steget. Fra maj 1965 til maj 1966 faldt antal beskæftigede ved nybyggeri fra 67453 til 62995, eller med 7 pct. Samtidig er aktiviteten, målt ved m² etageareal under opførelse for hele landet (fremgår ikke af tabel 3), steget med 3 pct. fra ult. juni 1965 til ult. juni 1966. Et større byggeri under opførelse behøver dog ikke at være udtryk for en større aktivitet, hvis der samtidig er en forlængelse af byggetiderne. Om det har været tilfældet, kan man ikke sige på indeværende tidspunkt. En vis forlængelse vil det dog være rimeligt at regne med.

For reparationsvirksomhed inden for byggeriet har der været en vækst i beskæftigelsen fra 36533 i maj 1965 til 37913 i maj 1966. Som forklaring må nævnes forskellig lovgivning, sidst lov om lejevurdering, der kan tilskynde ejerne til istandsættelser.

Samtidig med at det offentlige gennem byggeri har stimuleret aktiviteten, er dets indtægter også steget. Ud over afgiftsforhøjelserne først på året er der fra juli kvartal sket en voldsom forøgelse af de personlige indkomstskatter, nemlig med ca. 23 pct. i forhold til skatteåret 1965/66.

Udviklingen i arbejdsløsheden er vist i tabel 4. Ledigheden er i de første 2 måneder i 3. kvt. lidt større end i 1965, og forskellen er størst for andre mænd. Dette stemmer med, at det navnlig er industrien, der har haft en svækket konjunktur som vist ovenfor. I fremstillingsfagene, med tekstilindustrien som eneste undtagelse, er ledigheden større i juli-august 1966 end i samme periode 1965. For september er den samlede ledighed i 1966 imidlertid mindre end i 1965. Det skyldes uden tvivl byggeaktiviteten, da det er for arbejdsmænd og arbejdere ved byggefag, at beskæftigelsen er høj.

TABEL 4

Den gennemsnitlige ledighed ifølge de ugentlige opgørelser

	Arbejdsmænd		Byggefag		Andre mænd		Kvinder		I alt	
	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.	1000 ledige	Pct.
Juli 1965 ...	2	0,9	–	0,1	1	0,3	1	0,4	4	0,5
August – ...	3	1,1	–	0,2	1	0,4	1	0,4	5	0,6
September – ...	4	1,5	–	0,6	2	0,6	1	0,6	7	0,9
Oktober – ...	4	1,6	–	0,6	3	0,8	1	0,7	8	1,0
November – ...	13	5,3	1	3,1	4	1,2	2	1,1	20	2,5
December – ...	26	10,6	3	6,3	6	2,0	6	3,0	41	5,1
Januar 1966 ...	34	14,0	5	11,8	7	2,3	4	1,8	50	6,2
Februar – ...	36	14,9	5	11,0	7	2,2	3	1,5	51	6,3
Marts – ...	17	7,1	2	3,9	5	1,6	3	1,2	26	3,3
April – ...	13	5,3	1	2,4	4	1,3	3	1,4	21	2,6
Maj – ...	3	1,3	–	0,6	2	0,7	1	0,7	7	0,9
Juni – ...	2	0,6	–	0,2	1	0,5	1	0,5	4	0,5
Juli – ...	2	0,9	–	0,1	2	0,5	1	0,4	4	0,6
August – ...	3	1,2	–	0,3	2	0,5	1	0,5	5	0,7
September – ...	2	0,9	–	0,2	2	0,7	1	0,6	5	0,7

Forbrugerprisindekset for juli 1966 viser (for så vidt månederne kan tages som udtryk for de tilsvarende kvartaler), at prisstigningen fra 2. og 3. kvartal er den svageste siden slutningen af 1963. Stigningerne fra begyndelsen af 1965 er som følger:

Januar 1965–april 1965	2,0 pct.
April 1965–juli 1965	3,3 –
Juli 1965–oktober 1965	1,2 –
Oktober 1965–januar 1966	1,3 –
Januar 1966–april 1966	2,3 –
April 1966–juli 1966	0,6 –

Fra juli 1966 er indekset beregnet på nyt grundlag. Basisåret er 1964, der er sat lig 100, og de enkelte dele af forbruget indgår med vægte, der skyldes en forbrugsundersøgelse i 1963 suppleret med nationalregnskabsoplysninger for 1964. Beregningerne på det nye grundlag er ført tilbage til januar 1965. Indtil juli beregnedes indekset ud fra forbrugets sammensætning i 1957, og samme år var basisår. I det nye indeks indregnes boligudgiften, hvilket ikke var tilfældet tidligere. De ovenfor anførte prisstigninger er dog beregnet af indeksværdierne før boligudgiftens indregning. Denne indgår nemlig ligesom i reguleringspristallet på en ret mekanisk måde, idet der kun reguleres hver januar måned.

TABEL 5

Vægtfordeling i budgetter, brugt ved forbrugerprisindeksets beregning

Pct.	1957	1964
Fødevarer	28,4	24,1
Drikkevarer	6,6	7,3
Tobaksvarer	6,6	6,6
Beklædning	12,3	10,4
Personlig pleje	2,3	3,8
Vask, rengøring, fremmed hjælp i hjemmet	3,4	2,8
Brændsel og belysning	5,0	3,7
Husholdningsudstyr, redskaber m. v.	5,4	5,3
Indbo (møbler m. v.)	4,1	4,4
Personbefordring	11,1	12,2
Telefon, porto m. v.	1,2	1,8
Bøger og blade	5,6	5,6
Underholdning og ferie	8,0	12,0
I alt	100,0	100,0

I tabel 5 sammenlignes det tidligere brugte 1957-budget med 1964-budgettet. Sammenligningen giver et vist billede af, hvordan forbrugssammensætningen er ændret gennem perioden 1957–1964, hvor der er sket en stærk stigning i velstanden.

Reguleringspristallet for juli udløste en dyrtidsportion. Dette sker for tiden, når reguleringspristallet stiger med en $2^1/_2$ pct. Det betyder en lønregulering på ca. $1^1/_2$ pct. for arbejdere og på omkring $2^1/_2$ pct. for tjenestemænd og funktionærer.

TABEL 6

Vareeksporten

Mill. kr.	Januar–august		Ændring i pct.
	1965	1966	
Landbrugsprodukter	3505	3626	3,4
Heraf:			
Bacon m. v.	1316	1512	14,9
Levende hornkvæg, okse- og kalvekød	633	577	−9,0
Konserves	706	826	17,0
Andre industriprodukter	5129	5503	7,3
Heraf:			
Kemiske artikler excl. medicin	349	418	20,0
Maskiner og instrumenter	1769	1969	11,1
Fisk og andre varer	699	807	15,6
Tilsammen	10039	10759	7,2

For udenrigshandelens vedkommende skal der med basis i tallene for perioden til og med august gøres nogle få kommentarer. For eksporten drages der i tabel 6 en sammenligning mellem 1966 og 1965. Udover hovedgrupperne er visse varer, der viser særlig kraftige udsving, trukket frem. Der er navnlig grund til at hæfte sig ved, at stigningstakten for industrieksporten (andre industriprodukter) for perioden januar – august er faldet til 7,3 pct. mod 8,9 pct. for første halvår, 11,3 pct. fra 1964 til 1965 og omkring 15 pct. i en række år før 1965.

Den samlede vareimport er i januar – august 1966 steget med 3,4 pct. i forhold til året før. Der er således stadig tale om en procentvis mindre fremgang i importen end i eksporten. Det samlede handelsbalanceunderskud er for den betragtede periode 2.637 millioner kroner mod 2.915 millioner kroner i januar–august 1965.

L. L.
9.11. 1966.